

МАРТЕНСКИ
МУЗИКАЛНИ
ДНИ · РУСЕ '78

ЕПОПЕЯ НА САМОЖЕРТВАТА

„МАРИЯ ДЕСИСЛАВА“ — КРУПЕН УСПЕХ НА АВТОР И ИЗПЪЛНИТЕЛИ

Първата историческа опера на н. а. проф. Парашкев Хаджиев „Лето 893“ се роди на сцената на Русенската народна опера. Абсолютната премиера на второто историческо произведение на композитора „Мария Десислава“ се състоя на 23 т. м. също в Русе.

„Мария Десислава“ потвърди убедително, че майсторът на психологичната типизация Хаджиев намира неизменно верен път към душевния мир на големите личности от миналото, съумява да ги разкрие в съвременни измерения и чувствителност. Не случайно во вълбеният автор избягва външните ефекти, масовите, плакатните разрешения. Както в „Албена“, „Юлска нощ“ и „Майстори“, така и в „Лето 893“ и „Мария Десислава“ Хаджиев се стреми към лаконична, завладяваща кристализация на трагичните противоречия, към обрисовка не на обстановката, а на характерите, към акценти не толкова върху събитията, колкото върху лицата, които по раждат основното действие или пък му противодействуват.

„Мария Десислава“ отива още по-напред: тя е свършено освободена от второстепенни сюжетни линии, от дивертиментни епизоди и вмъкнати танцови номера, до рязи от оркестрови встъпления. Действието тече бързо, напрегнато. Операта е образец на лаконична драматургия, на релефно, завършено изсечени характери, на максимално съгъсени стълкновение. Драмата на Камен Зидаров „Иван Шишман“, по която композитортът е създал музиката на своята опера, е получила силно съкращаване на действието и на броя на действащите лица. Има промени и в основната сюжетна линия — например утежнена е трагично участието на Мирослав. Всяка отделна картина представява завършена драматична сцена.

Поредицата от отделни ярки, драматургични ядра се слива в единен, вълнуващ разказ за трагичния край на Второто българско царство... Както в драмата на К. Зидаров последните слова на Иван Шишман са пълни с „надежди топли, вяра за по беда“, така и в операта на Хаджиев заключителната молитва на Десислава (представяваща реминисценция на молитвата и в църквата — IV картина) носи неугасваща вяра, че робството няма да бъде вечна участ на българския народ.

В центъра на операта (както и при първата редакция на пиесата „Иван Шишман“) застава Мария Десислава. Като истински сърцевед композитортът разкрива нейния светъл и поетичен образ в дълбочно развитие: през мъчителната душевна борба до решителността за саможертва в името на доброто на народа. В процеса на действието нравствената подвиг на Мария Десислава придобива епична сила, израства като олицетворение на несломим патриотизъм. И ако композитортът насича музикално-вокалния образ на Шишман с героичен патос и мъжествена непреклонност, то у Мария Десислава родолубието се пречува през моминската нравственост и благородството на българката.

Многообразна и богата е музикалната драматургия на „Мария Десислава“. Певческата характеристика изобилства не само с присъщите на композитора ярки и запомнящи се мелодии, но и с остри, изразителни речитативи. Оркестърът играе ролята на красноречив коментатор — до стъпчно е да си спомним за силните страсти във финала на VI картина. Психологичните двубои, тези основни моменти на музикално-театралната драматургия на Хаджиев (и при „Мария Десислава“) отсъствуват класическите дуети, изместени от много

по-съвременните последователни диалози, се разгръщат върху емоционално-смысловото взаимовлияние между словото и музиката. Типичен пример на подобно драматично стълкновение е срещата между двамата кръвни братя Шишман и Страцимир. Острите стълкновения между равностойните противници със своя логика на разсъждение и поведение (между два баритона) напомнят за голямата конфликтна сцена между Филип II и Великия инквизитор от Вердиевия „Дон Карлос“ (между двама баса).

Не случайно П. Хаджиев възлага абсолютните премиери на двете си исторически опери на русенския оперен колектив. Едва ли някой друг театър в страната би могъл да предложи на композитора толкова пълноценно ядро от солисти с красиви гласове и с чувство за съвременен музикално-театрален стил. А и диригентът з. а. Ромео Райчев показва несравнимо органично проникване в емоционната, пропита с огнен патос и хуманна сърдечност музика на живия класик на българската опера. Вродената склонност на Р. Райчев към пластична музикална фраза и широта на изграждането му позволява да разкрие творбата в нейната многообразна лирико-психологична амплитуда и драматична конфликтност. Солите, хорът и оркестърът следват всеотдайно художествените внушения на диригента, постигат зряла и въздействаща интерпретация. Особено възхищение буди русенският хор, подготвил под негово ръководство на Томина Силова създадената само дни преди премиерата хорова партия. Релефни и незабравими образи създават всички артисти. Откроява се възмутителният и изразителен Иван Шишман на з. а. Анастас Анастасов, чиито темпе

раментни певчески фрази звучат с металичния звън на застрашително издигнатия над родината меч. Мария Венцислава (Мария Десислава) за пръв път си служи с необикновено богата емоционална палитра, а владеенето на гласа и достига до истинско съвършенство — от замислите одухотворени пианисими до ураганната пробиваща мощ на форτισимото й, истинско „три тромпета в унисон“. С висока култура на сценичната и вокално-музикалната изработка изпълва младият К. Янков (Мирослав) — носител на вълбена лирика и трагична предопределеност. С мощното си физическо звучене и певческа енергичност силни впечатления оставя и султан Мурад на Ст. Димитров. Пълноценни постижения отбелязват и Из. Добрев, А. Ангелова, Н. Хаританова, С. Симеонова, М. Петрова, Н. Лелянов, Е. Ганев и т. н.

Режисьортът Аврам Георгиев доказва, че умее да прониква в замисля и емоционната сфера на оперното творчество на П. Хаджиев. Постановката му се отличава с действията си поток, с нещото разкриване на патристичното величие и трагичната обреченост на България. Сценографията на Георги Иванов е опростена и помогала за съсредоточаване на вниманието върху действащите лица. В общата си работа режисьортът и декораторът са постигнали въздействието си чрез символи — например все по-силното разпеление на българското царство, изразено в прогресивно разкъсване на барелефи.

Раждането на „Мария Десислава“ на русенската опера на сцена е голямо културно събитие, крупен творчески успех и за автора, и за изпълнителите, и за българското оперно творчество.

Константин КАРАПЕТРОВ,
музиковед